

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-89-20>

УДК 338.001.36:338.24:005.334

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ
ДО ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
В БЕЗПЕКОВОМУ ВИМІРІ ДІЯЛЬНОСТІ
СУБ'ЄКТІВ ЕКОНОМІКИ**

**METHODOLOGICAL APPROACHES
TO ASSESSING COMPETITIVENESS
IN THE SECURITY DIMENSION OF THE ACTIVITIES
OF ECONOMIC ENTITIES**

Швець Роман Васильович

здобувач вищої освіти третього освітньо-наукового рівня
(доктор філософії) за спеціальністю 051 Економіка,
Полтавський університет економіки і торгівлі
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9412-3499>

Shvets Roman

Poltava University of Economics and Trade

Стаття присвячена актуальним питанням дослідження методологічних підходів оцінки конкурентоспроможності в безпековому вимірі підприємства, актуальність яких обумовлено впливом сучасних викликів. Обґрунтовано проблематику визначення конкурентоспроможності, безпеки, стійкості та адаптивності на основі дуалістичної залежності між безпекою та конкурентоспроможністю підприємства. Обґрунтовано підходи управління конкурентоспроможністю у оперативній та перспективній діяльності на основі інтегрального показника здатності перевершувати конкурентів у стійкості. Досліджено переваги сучасних інформаційних технологій у оптимізації бізнес-процесів та реалізації проектів розвитку. Практичне значення отриманих результатів до оцінювання рівня конкурентоспроможності та економічної безпеки визначається ефективністю їх поєднання як незалежних першооснов у стійкості підприємства.

Ключові слова: конкурентоспроможність, безпека, методичні підходи, підприємство, функціональні взаємозв'язки, економічна стійкість, динаміка процесів.

The article addresses current issues related to the study of the theoretical and methodological foundations for developing methodological approaches to assessing competitiveness in the security dimension of the activities of economic entities. Technological changes, their impact on the level of competition, and the advantages of prioritizing the security dimension of enterprise activities during periods of transformation to mitigate threats are investigated. The interrelationship between competitiveness and security is substantiated. Their advantages are generalized through a dualistic relationship based on the synergistic effect of creating and maintaining competitive advantages, which contributes to the formation of enterprise resilience and operational efficiency under dynamic market conditions. Approaches to competitiveness management are substantiated both for a specific point in time based on actual performance data and from a long-term perspective, using a dynamic approach to determining an integrated indicator of the enterprise's resilience level. The advantages of applying modern information technologies to business process optimization, project implementation, and cost optimization through minimizing erroneous managerial decisions in ensuring the economic resilience and security of an enterprise are substantiated. The combinatorial nature of methodological approaches to competitiveness assessment in the security dimension is justified through the integration of indicator-based, matrix, and expert approaches aimed at strengthening enterprise resilience. The practical significance of the obtained results lies in the possibility of applying the proposed conceptual generalization of key methodological approaches to assessing and analyzing the level of enterprise competitiveness and its economic security based on complementary approaches, demonstrating the effectiveness of combining competitiveness and security as independent fundamental determinants of enterprise resilience.

Keywords: competitiveness, security, methodological approaches, enterprise, functional interrelationships, economic resilience, process dynamics.

Постановка проблеми. У сучасних умовах впливу процесів нестабільності, цифрової трансформації економіки та військових загроз, порушення логістики, зростання рівня кіберризиків та невизначеності середовища діяльності суб'єктів економіки, оцінка конкурентоспроможності потребує врахування їх економічного потенціалу, ефективності використання виробничих факторів, ресурсів та здатності забезпечувати безпечність, стійкість та адаптивність функціонування в умовах дії впливу багатовекторних ризиків. Комплексність впливу таких факторів та їх формування у середовищі функціонування суб'єктів економіки перетворює безпековий вимір діяльності підприємств на один із ключових чинників формування та підтримання довгострокових конкурентних переваг.

Важливість визнання того, що традиційні методологічні підходи до оцінки конкурентоспроможності, що ґрунтуються переважно на оцінці фінансових, економічних, виробничих, технологічних, маркетингових та інноваційних параметрах та їх значеннях, не в повній мірі визначають перелік загроз, який впливає на складові безпеки економічного, інформаційного, кадрового, ресурсного, екологічного, кібернетичного, соціального та інституційного характеру, що потребує формування повної інформаційної бази для прийняття управлінських рішень, які забезпечують обґрунтування стратегічного планування та ефективності управління розвитком суб'єктів економіки.

Врахування останнього формує особливий рівень актуальності зазначеної проблеми в умовах післявоєнного відновлення економіки України, що визначає характер стратегічного рівня передбачення у забезпеченні конкурентоспроможності на умовах комплексного врахування факторів економічної стійкості, зростання рівня ризикозахищеності та адаптивності, інноваційної активності, цифрової зрілості, ресурсного забезпечення для безперервності управління критичними бізнес-процесами. Стратегічне бачення поставлених проблем функціонування суб'єктів економіки ставить проблематику переосмислення існуючих методологічних підходів до оцінювання конкурентоспроможності, основними засадами якої є врахування та розв'язок завдань із інтеграції сучасних концепцій ризик-менеджменту, економічної безпеки, стратегічного управління, цифрової трансформації та сталого розвитку.

Складність вирішення поставленої проблематики формується на відсутності єдиного

комплексного методологічного підходу, який дозволяв би інтегровано оцінювати конкурентоспроможність суб'єктів економіки у безпековому вимірі на характеристиках функціонування та забезпечення необхідного рівня безпеки, що суттєво обмежує можливості формування ефективної системи для оперативного та стратегічного управління конкурентним розвитком. Це формує рівень актуальності визначення методологічних підходів до оцінки конкурентоспроможності в безпековому вимірі діяльності суб'єктів економіки, що зумовлює необхідність удосконалення науково-методичних засад оцінювання конкурентоспроможності на основі багатфакторного, системного та інформаційно-аналітичного підходів, впливаючи на своєчасне виявлення загроз, оцінювання рівня економічної стійкості та прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо підвищення конкурентних позицій суб'єктів економіки, використання сучасних інформаційних технологій оптимізації бізнес-процесів, реалізацію проектів розвитку та аналізування рівня конкурентоспроможності підприємства, економічної безпеки і стійкості підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Результати аналізування останніх наукових досліджень показують, що рівень актуальності дослідження конкурентоспроможності зростає у сучасних умовах економічних, воєнних, енергетичних, екологічних та кібер загроз. Наукові праці по оцінці конкурентоспроможності в безпековому вимірі направлені на тематику, що визначає важливу роль у забезпеченні результативності діяльності підприємств, напрямками досліджень яких була зосередженість на аспектах підвищення конкурентоспроможності економіки і безпеки знайшли відображення в працях фундаментального та прикладного спрямування [1, с. 141].

Серед останніх наукових досліджень теоретичних засад і методичних підходів сутності методів оцінки конкурентоспроможності можливо назвати роботи: Ц. Бай та А. Кухарук [2], в якій висвітлено проблеми інтеграції цифрових технологій як одного з основних чинників конкурентоспроможності у адаптивності міжгалузевих інновацій та пояснена роль взаємозв'язку концепцій сталого розвитку та конкурентоспроможності підприємства; Л.С. Безуглої та А.В. Бессонової [3], в якій на основі складових організаційно-управлінського, технологічного, клієнтоорієнтованого, кадрово-компетентнісного, інвестиційно-фінансового та інституційно-партнерського

характеру обґрунтовано інноваційні механізми сучасної конкурентоспроможності та визначено систему індикаторів оцінювання їх результативності за вимірами інноваційної активності та стратегічної стійкості; А.В. Суханової [4], в якій проаналізовано параметрична, індикаторна та критеріальна група методичних прийомів оцінювання конкурентоспроможності підприємства при належному інформаційному забезпеченні; А.І. Мільки, О.В. Артюх-Пасюти, М.О. Любимова, В.С. Крамаренко, Д.І. Шибковського [5], в якій систематизовано етапи розрахунку інтегрального показника конкурентоспроможності продукції та запропоновано підходи вирішення проблем підвищення якості і конкурентоспроможності продукції; В.М. Балдинюка [6], в якій проведено оцінку складників системи управління конкурентоспроможністю підприємства, визначено значення системного підходу до управління конкурентоспроможністю підприємства на основі цілісної моделі взаємозв'язку всіх його складових; К.С. Салиги [7], в якій запропонована оцінка методів конкурентних переваг та їх застосування для ефективного підходу розвивати довгострокову цінність, що перевищує цінність конкурентів у досягненні вищої прибутковості.

Дослідженням проблематики економічної безпеки за теоретично-методичними засадами її формування присвячені роботи вітчизняних науковців: В.О. Гаркуші та Н.Ю. Єршової [8], в якій визначено функцію безпеки на основі дисбалансу і дисфункцій, що виникають в процесі функціонування ринкового економічного механізму, та визначено логічний взаємозв'язок між підходами до тлумачення сутності дефініції «економічна безпека підприємства»; З.В. Гбура [9], в якій на основі систематизації та узагальнення підходів запропоновано використання зарубіжного досвіду вирішення завдання для кожного компоненту формування політики економічної системи безпеки; Д.А. Заверухи та М.І. Копитко [10], в якій визначено характеристику основних елементів сутності економічної безпеки та обґрунтовано визначення стану економічної системи для забезпечення здатності розвитку на основі наявних ресурсів протидіяти ризикам та загрозам.

Наукові дослідження, в яких визначено необхідність інтеграції безпекового виміру в систему оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів економіки, були роботи: М.П. Денисенко та С. Бреус С.І. [11], в якій було досліджено проблеми підвищення конкурентоспро-

можності як чинника управління економічною безпекою підприємства та визначено проблематику впливу взаємозв'язку підвищення рівня конкурентоспроможності окремого підприємства у стратегії управління економічною безпекою; А.С. Смірної [12], в якій досліджено формування стратегічних орієнтирів забезпечення економічної безпеки та обґрунтовано зв'язок поліпшення економічної безпеки через підвищення конкурентоспроможності; Т.А. Власенко, С.В. Степаненко, Н.В. Помогалової [13], в якій визначено роль стратегії підвищення конкурентоспроможності, формування стійкості та конкурентних переваг у зміцненні економічної безпеки організації.

Проблематиці розвитку системної безпеки сталого розвитку присвячені дослідження Харазішвілі Ю.М. [14], в якій визначено інструментарій оцінки і стратегічні сценарії реалізації та робота Рогози М.Є. [15], в якій обґрунтовано підходи формування інноваційної екосистеми сталого розвитку економіки та інноваційної модернізації в безпековому вимірі.

Аналіз результатів останніх наукових публікацій, що виконані зазначеними авторами, підкреслює актуальність досліджуваних проблем формування підходів для практичного застосування у вирішенні завдань оцінки конкурентоспроможності в безпековому вимірі діяльності суб'єктів економіки, пов'язаних із умовами значного рівня впливу динаміки змін процесів, формування яких відбувається під впливом війни.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас більшість наявних досліджень концентрується переважно на дослідженні теоретичних засад і методичних підходів сутності методів оцінки конкурентоспроможності та безпеки, спрямованість яких визначає зміст та фактори впливу на конкурентоспроможність підприємства та його безпеку у сучасних умовах діяльності. Натомість недостатньо розкритими для сучасних умов діяльності суб'єктів економіки залишаються питання формування теоретико-методичних підходів визначення дуалістичного характеру взаємозалежності конкурентоспроможності і безпеки суб'єктів економіки.

Метою статті є обґрунтування методологічних підходів до оцінки конкурентоспроможності суб'єктів економіки в безпековому вимірі та розробленні комплексного інструментарію її оцінювання на основі дуалістичного харак-

теру поєднання показників конкурентної ефективності та економічної безпеки у забезпеченні економічної стійкості підприємства. Основними завданнями дослідження було: дослідження сучасних підходів до оцінювання конкурентоспроможності та визначити місце безпекового складника в системі формування конкурентних переваг на основі систематизації факторів конкурентоспроможності в безпековому вимірі; сформувані комплексний методологічний підхід до інтегральної оцінки конкурентоспроможності досліджуваних суб'єктів економіки на системному поєднанні індикаторного, параметричного та матричного підходів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування досліджень із теоретичних та практичних аспектів методологічних підходів до аналізу рівня конкурентоспроможності підприємства та його економічної безпеки, що потребує використання системного поєднання індикаторного, параметричного та матричного підходів та систематизації теоретико-методичних підходів і науково-практичного обґрунтування доцільності їх використання, можливо розглянути на основі системного підходу, коли розглядається конкурентоспроможність та безпека як єдина взаємопов'язана система процесів аналізування та оптимізації використання ресурсів та послідовності дії, створюючи умови для процесу управління конкурентоспроможністю підприємства як цілісною структурою функціональних взаємозв'язків в безпековому вимірі діяльності підприємства.

В умовах сьогодення дослідження ролі конкурентоспроможності в безпековому вимірі розвитку та діяльності підприємства, за визначеннями науковців, формується на підходах розуміння необхідності поєднання класичних ринкових переваг з метою забезпечення економічної стійкості до зовнішніх і внутрішніх загроз, що визначають фактори зовнішнього середовища. Основними факторами переваг такого підходу є фактори у визначенні економічної безпеки, які необхідно розглядати не просто як захист, оскільки забезпечують врахування сформованої конкурентної переваги конкурентоспроможності, що, в свою чергу, забезпечує формування процесів із забезпечення економічної стійкості, адаптивності та ефективності у динамічних умовах ринку.

Проблематика визначення ключових аспектів зв'язку конкурентоспроможності та безпеки потребує визначення підходів, у визначенні яких безпеку запропоновано розглядати

необхідною передумовою конкурентоспроможності для виходу на нові ринки та утримання конкурентних позицій підприємства, що визначає підходи забезпечення гарантування стабільності процесів постачання, захисту активів, розвиток кваліфікацій кадрового персоналу, що передбачається та забезпечується системою безпеки. Тому, розглядаючи економічну безпеку підприємства із необхідності виконання функціональних завдань із захисту від загроз, необхідно обов'язково передбачати розвиток потенціалу для забезпечення ефективності інноваційної діяльності, формуючи причинно-наслідкові залежності таким чином, що визначають вплив на динаміку процесів формування здатності випереджати конкурентів. Крім того, при формуванні переваг у процесах інтеграції у ринок в умовах євроінтеграції, необхідно врахувати те, що в ринкових умовах підприємство функціонує як відкрита система, що потребує використання таких підходів при вирішенні проблематики безпеки у забезпеченні ефективного управління конкурентними перевагами. Тому, узагальнено можна сформувані підстави для дуалістичної залежності таким чином, що безпека направлена на забезпечення стійкості, а конкурентоспроможність забезпечує розвиток, що формує успіх діяльності на ринку на основі синергічного ефекту забезпечення конкурентної переваги. Науковцями це визначається з метою визначення підходів, що пов'язані із концепцією конкурентної переваги, яка передбачає переваги порівняльної, абсолютної та ефективної діяльності [7].

Досліджуючи теоретичні засади сучасних підходів до оцінювання конкурентоспроможності та визначення місця безпекового складника в системі формування конкурентних переваг систематизації факторів конкурентоспроможності в безпековому вимірі на основі аналізу наукових робіт було встановлено певні обмеження, що пов'язані із обмеженнями використання лише частини методології та індикаторів в оцінці конкурентоспроможності [7], оскільки не всі переваги методології оцінки можуть бути використані через брак даних. Дослідження науково-практичних робіт із проблем аналізу конкурентоспроможності, в яких розглянуто методики та моделі оцінки конкурентоспроможності на основі мобілізування ресурсів у досягненні необхідних умов екологічного характеру, що вимагає визначення ролі та управління економікою, ресурсами, технологією, факторами середовища діяльності, впливом на екологію,

формує при цьому рівень впливу на динаміку підвищення конкурентоспроможності та на розвиток ресурсоефективної економіки у забезпеченні конкурентних позицій щодо ринкової конкуренції [7].

У періоди сталого розвитку економіки актуальним залишається забезпечення необхідного рівня безпеки, що потребує вирішення питань управління діяльністю суб'єкта економіки та його конкурентоспроможністю, формує проблематику досліджень у напрямку посилення ролі економічних методів управління діяльністю, розробки та використання нових методичних підходів до аналізу, планування та управління виробництвом [16], які направлені на визначення основної сутності безпекового виміру конкурентоспроможності. Визначаючи такі підходи для управлінських цілей в умовах значного рівня невизначеності економіки було запропоновано визначати орієнтацію на майбутнє та рівень потенціалу зростання у царині конкурентоспроможності, що стало одним із підходів в управлінні конкурентоспроможністю та підкреслило важливість орієнтації на оцінку конкурентоспроможності підприємств на певний момент за фактичними даними та роль такої оцінки у перспективі діяльності. Важливість узагальнення існуючих підходів оцінки конкурентоспроможності за динамічним підходом на основі одержаного інтегрального показника, що синтезує оцінку за фінансовими параметрами здатності досягати або перевершувати конкурентів у межах одного виду діяльності [16, с. 32], забезпечує визначення рівня статусу стійкості в поточному періоді та використовувати переваги для ефективності функціонування.

На сучасному етапі трансформаційних змін економіки конкуренція змінюється під впливом технологічних змін та характеризується значним рівнем жорсткості на всіх ринках, що визначає питання забезпечення конкурентоспроможності пріоритетними у діяльності підприємств у період трансформації в безпековому вимірі. Тому, врахування впливу високої конкурентоспроможності та факторів, що впливають на конкурентоспроможність економічної діяльності підприємств через ефективне та якісне поєднання в цьому елементі впливу технічних, технологічних, організаційно-технічних елементів [17], визначає важливість оцінки досягнення високих технічних рівнів виробництва та впровадження технологічних змін, що у безпековому вимірі визначатиме можливості нівелювання загроз.

Визначення ролі технологічних змін у економічній безпеці є важливим для такого формування підходів, що враховують адаптивність у коригуванні позитивних векторів змін з орієнтацією на інноваційні процеси [17], що пов'язані із технологіями, зміна яких відбувається під впливом науково-технічних революцій та розвитку технологій цифровізації, блокчейн та штучного інтелекту.

В процесі досліджень пов'язаних із теоретичними засадами дослідження конкурентоспроможності в безпековому вимірі діяльності підприємства було акцентовано увагу на перевагах використання сучасних інформаційних технологій в управлінні та досягненні: необхідного рівня оптимізації бізнес-процесів за умови використання технологій ERP, CRM та SRM, що можливо в управлінні процесами реалізації проектів розвитку, зменшуючи обсяги витрат за рахунок мінімізації помилкових рішень; необхідного рівня адаптивності у часі через використанням цифрових інструментів для швидкої зміни бізнес-моделей, підвищуючи рівень економічної стійкості підприємства в безпековому вимірі діяльності; масштабування процесів персоналізації клієнтського досвіду на основі можливостей використання технологій штучного інтелекту у формуванні процесів підвищення лояльності та конкурентної позиції маркетингової діяльності.

На практичному рівні доцільно зосередити увагу на чинниках взаємозв'язку конкурентоспроможності та економічної безпеки, які визначатимуть комплексність методологічного підходу до інтегральної оцінки конкурентоспроможності досліджуваних суб'єктів економіки, що стало основою у сформуванні проблематики досліджень на системному поєднанні індикаторного, параметричного та матричного підходів. Крім того, необхідність врахування процесів воєнного стану у визначенні безпеки зростає через вплив факторів знищення активів, зменшення кадрового ресурсу, можливості появи значного зменшення рівня безперервності виробничої діяльності, що відрізняє підходи врахування в умовах мирного розвитку, оскільки, багатокomпонентність економічної безпеки при цьому є наслідком ринкової конкуренції. Тому, використання комбінаторності формування методологічних підходів до оцінки конкурентоспроможності в безпековому вимірі досліджуваних суб'єктів економіки потребує комплексного врахування індикаторного, матричного та експертного підходів для зміцнення еконо-

мічної стійкості та фінансового стану з метою утримання ринкових переваг.

У залежності від впливу дії факторів безпеки, визначення яких має значення для стійкості діяльності, методи оцінки конкурентоспроможності підприємств враховують економічну оцінку та діагностику підприємств, що можливо на основі використання системи методологічних підходів для диференціації, ідентифікування критеріїв, визначення модельних показників досягнення стратегічних цілей діяльності із урахуванням специфіки конкурентного середовища. В процесі виконання такого напрямку досліджень важливу роль у створенні такої системи було відведено методам оцінювання конкурентоспроможності підприємства побудованих із врахуванням необхідного рівня аналітично-інформаційного забезпечення, що, за визначеннями науковців, найбільш підходить для цього параметрична (індикаторна, критеріальна) група методичних прийомів. Перевагами організації використання методичних прийомів при цьому було визначено через можливості об'єктивної оцінки конкурентоспроможності підприємств на основі оцінки методів, які забезпечують визначення окремих локальних параметрів та остаточний розрахунок інтегрального індексу конкурентоспроможності.

Також, можна стверджувати, що на основі аналізу результатів наукових досліджень із ефективних методів визначення конкурентної позиції підприємства, що забезпечували урахування стратегічного його потенціалу, при визначенні окремих локальних параметрів та остаточного розрахунку інтегрального індексу конкурентоспроможності є необхідність визначення та оцінку раціональності концепції стратегічного позиціонування суб'єкта діяльності в економічній системі. Це пов'язано з тим, що в умовах воєнного стану та впливу війни необхідно врахувати вплив основної риси конкурентоспроможності підприємства, якою є динаміка змін, динаміка яких впливає на рівень конкурентної позиції, яка за визначенням не є така, що є довгостроковою характеристикою конкурентного статусу підприємства, незважаючи на ефективність економічної та фінансової діяльності [4]. У зв'язку з цим було запропоновано використовувати стратегічну матрицю методів оцінки конкурентоспроможності [18].

На основі узагальнення концептуально ключових методологічних підходів до оціню-

вання та аналізу рівня конкурентоспроможності підприємства і його економічної безпеки можна використовувати взаємодоповнюючі підходи, характер використання яких направлений на ефективність їх поєднання через дуалістичність конкурентоспроможності та безпеки як незалежні першооснови в економічній стійкості підприємства. Серед таких підходів було вибрано такі:

- параметричний підхід, що може базуватись на розрахунку інтегрального індексу конкурентоспроможності та використанні підходів порівняння внутрішніх показників результатів з показниками основних конкурентів на ринку діяльності підприємств. Перевагою його використання є базування на глибинному аналізі ключових параметрів діяльності, що забезпечує оцінку об'єкта дослідження на використанні взаємозв'язку технічних та економічних характеристик;

- індикаторний підхід, що базується на контрольних індикаторах із числовими значеннями параметрів, які характеризують стан об'єкта у порівнянні із наперед визначеними пороговими значеннями, що забезпечує визначення оцінки економічної безпеки, проведення економічного та фінансового аналізу, формуючи порівняльну інформацію про рівень економічної безпеки на основі порівняння фактичних показників із пороговими значеннями цих показників для необхідного рівня безпеки. Важлива роль використання цього підходу обумовлюється ступенем відхилення фактичного значення показників від порогового, що забезпечує визначення рівня економічної безпеки (ЕБП). Крім того, індикаторами можуть бути часткові параметри, які необхідно асоціювати з окремими показниками діяльності, що забезпечують визначення комплексної оцінки у конкретний термін діяльності підприємства, визначаючи ЕБП та параметри конкурентоспроможності;

- матричний спосіб до оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства в безпековому вимірі досліджуваних суб'єктів, що було розглянуто на основі аналізу наукових джерел, який забезпечує структуризацію процесу дослідження конкурентного середовища на основі ідентифікації конкурентів та оцінювання стратегій власних та конкурентів, що використовується при визначенні ролі стратегічних орієнтацій у досягненні необхідного рівня конкурентоспроможності та безпеки.

Використання матричного методу в оцінюванні конкурентоспроможності підприємства

(як інструмента порівняння внутрішніх ресурсів та можливостей підприємства із визначеними параметрами зовнішніх чинників) забезпечує діагностику сектору діяльності ринку та визначення економічної стійкості суб'єкта господарювання до кризових явищ.

Переваги і недоліки використання параметричного, індикаторного та матричного підходу оцінювання конкурентоспроможності підприємства в безпековому вимірі, що використовуються при формуванні методичних підходів до оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства та чинників його забезпечення в безпековому вимірі досліджуваних суб'єктів, можливо забезпечити на системності у виборі методологічних основ оцінки конкурентоспроможності підприємства на основі комбінації методів залежно від цілей дослідження та загальної логіки використання концептуальної моделі для цього. Така модель формується на взаємозалежності процесів управління та підходів використання концептуальних принципів дуалістичного підходу у моделі динамічної стійкості, що дозволяє враховувати рівень ефективності використання ресурсів підприємства та швидкість реагування на зміни зовнішнього середовища, що є критично важливим у безпековому вимірі діяльності підприємства.

Висновки. За результатами дослідження визначено: суть сучасних підходів до оцінювання конкурентоспроможності та місце безпекового складника в системі формування конкурентних переваг на основі систематизації факторів конкурентоспроможності в безпековому вимірі; сформовано комплексний методологічний підхід до інтегральної оцінки конкурентоспроможності досліджуваних суб'єктів економіки на системному поєднанні індикаторного, параметричного та матричного підходів; переваги і недоліки використання параметричного, індикаторного та матричного підходу оцінювання конкурентоспроможності підприємства в безпековому вимірі. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості застосування запропонованого узагальнення концептуально ключових методологічних підходів до оцінювання та аналізу рівня конкурентоспроможності підприємства і його економічної безпеки на взаємодоповнюючих підходах на ефективності їх поєднання конкурентоспроможності та безпеки як незалежних першооснов в стійкості підприємства. Перспективами подальших досліджень є процеси управління конкурентоспроможністю підприємства на основі визначення цілісної структури функціональних взаємозв'язків в безпековому вимірі діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Безпека та конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації : монографія [О.С. Власюк, А.І. Мокій, О.І. Іляш, В.І. Волошин, М.І. Флейчук, Т.О. Власюк та ін.] / за заг. ред. О.С. Власюка. К. : НІСД, 2017. 384 с. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-06/2018_NISD_Bezpeka_Print-093bb.pdf.
2. Бай, Ц., & Кухарук, А. (2024). Аналіз конкурентоспроможності підприємства: зміст та фактори впливу. *Економіка та суспільство*, (66). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-92>.
3. Безугла, Л., & Бессонова, А. (2026). Інноваційні механізми формування конкурентних переваг підприємств у процесі економічної трансформації. *Економіка та суспільство*, (85). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-85-53>.
4. Суханова А. (2021). Методичні підходи до оцінювання конкурентоспроможності підприємства. *Економіка та суспільство*, (26). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-62>.
5. Мілька А. І., Артюх-Пасюта О. В., Любимов М. О., Крамаренко В. С., Шибковський Д. І. Сутність та методи оцінки конкурентоспроможності продукції. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. Випуск 3(113), 2024 . С. 31-36. <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2024-3-4>.
6. Балдинюк В. (2022). Система управління конкурентоспроможністю підприємства. *Економіка та суспільство*, (42). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-35>.
7. Салига К. С. Методи конкурентоспроможності підприємств: формування та оцінка. *Економіка та суспільство*. № 58, 2023. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-102>.
8. Гаркуша, В., & Єршова, Н. (2021). Систематизація наукових поглядів щодо сутності поняття «Економічна безпека підприємства» . *Економіка та суспільство*, (28). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-34>.
9. Гбур З.В. Зарубіжний досвід забезпечення економічної безпеки держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 11. С. 111–115. chrome-extension://efaidnbmnnnbpcjapcpgiclfndmkaj/http://www.investplan.com.ua/pdf/11_2018/21.pdf.

10. Заверуха, Д., & Копитко, М. (2022). Характеристика основних елементів сутності економічної безпеки. *Вчені записки Університету «КРОК»*, (1(65), 19–24. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-65-19-24>.
11. Денисенко М., Бреус С. Підвищення конкурентоспроможності підприємства як чинник удосконалення процесу управління його економічною безпекою. *Вчені записки Університету «КРОК»* No 2(70), 2023. С. 139-146. DOI:10.31732/2663-2209-2022-70-139-146.
12. Смірнова А. С., Васюткіна Н. В. Формування стратегічних орієнтирів забезпечення економічної безпеки підприємства як засобу підвищення конкурентоспроможності. *Бізнес Інформ*. 2022. № 9. С. 53-59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2022_9_8.
13. Власенко Т.А., Степаненко С.В., Помогалова Н.В. Стратегія підвищення конкурентоспроможності як фактор впливу на забезпечення економічної безпеки організації. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2023., № 4. С. 29-38. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/052905a3-1554-4feb-b2de-54163d38e471/content>.
14. Харазішвілі Ю.М. Системна безпека сталого розвитку: інструментарій оцінки, резерви та стратегічні сценарії реалізації: монографія / Ю.М. Харазішвілі; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2019. 304 с. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://iie.org.ua/wp-content/uploads/2019/02/Harazishvili_monograf_2019-ost.pdf.
15. Рогоза М.Є. Формування інноваційної екосистеми сталого розвитку економіки регіону: інноваційна модернізація в безпековому вимірі. *Економічний вісник Донбасу*. 2026. № 2 (84). С. 133-141. [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2026-2\(84\)-133-14](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2026-2(84)-133-14).
16. Оцінювання і прогнозування конкурентоспроможності підприємства: монографія / В.А. Павлова, Р.В. Губарєв. Дніпропетровськ : Університет Альфреда Нобеля, 2015. 188 с. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://lib.duan.edu.ua/images/PDF/ekon/ekon_13.pdf.
17. Попело, О., & Дубина, М. (2023). Теоретичні аспекти забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств в контексті підвищення їх конкурентоспроможності. *Економіка та суспільство*, (54). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-77>.
18. Веллінгтон Дж. Конкурентоспроможність транснаціональних корпорацій: Монографія. Київ : Бліц-Інформ, 2004.

REFERENCES:

1. Vlasiuk, O.S., Mokii, A.I., Iliash, O.I., Voloshyn, V.I., Fleichuk, M.I., & Vlasiuk, T.O. (2017). *Bezpeka ta konkurentospromozhnist' ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalizatsii* [Security and competitiveness of the Ukrainian economy in the context of globalization]. Kyiv: NISD, 384 p. [in Ukrainian].
2. Bai, Ts., & Kuharuk, A. (2024). Analysis of the competitiveness of an enterprise: content and influencing factors [Analiz konkurentospromozhnosti pidpriemstva: zmist ta faktory vplyvu]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, 66. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-92> [in Ukrainian].
3. Bezugla, L., & Bessonova, A. (2026). Innovatsiini mekhanizmy formuvannia konkurentnykh perevah pidpriemstv u protsesi ekonomichnoi transformatsii [Innovative mechanisms for forming competitive advantages of enterprises in the process of economic transformation]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 85. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-85-53> [in Ukrainian].
4. Sukhanova, A. (2021). Metodichni pidkhody do otsiniuvannia konkurentospromozhnosti pidpriemstva [Methodological approaches to assessing the competitiveness of an enterprise]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 26. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-62> [in Ukrainian].
5. Milka, A. I., Artiukh-Pasiuta, O. V., Liubimov, M. O., Kramarenko, V. S., & Shybkovskyi D. I. (2024). Sutnist ta metody otsinky konkurentospromozhnosti produktii [The essence and methods of assessing the competitiveness of products]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli – Scientific Bulletin of the Poltava University of Economics and Trade, Issue 3(113)*, 31-36 [in Ukrainian].
6. Baldyniuk, V. (2022). Systema upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstva [Enterprise competitiveness management system]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 42. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-35> [in Ukrainian].
7. Salyha, K. S. (2023). Metody konkurentospromozhnosti pidpriemstv: formuvannia ta otsinka. *Economy and Society – Ekonomika ta suspilstvo*, 58. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-102> [in Ukrainian].
8. Harkusha, V., & Yershova, N. (2021). Systematyzatsiia naukovykh pohliadiv shchodo sutnosti poniattia «Ekonomiczna bezpeka pidpriemstva» [Systematization of scientific views on the essence of the concept of "Economic

security of an enterprise"]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 28. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-34> [in Ukrainian].

9. Hbur, Z.V. (2018). Zarubizhnyi dosvid zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky derzhavy [Foreign experience in ensuring the economic security of the state]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 11, 111–115 [in Ukrainian].

10. Zaverukha, D., & Kopytko, M. (2022). Kharakterystyka osnovnykh elementiv sutnosti ekonomichnoi bezpeky [Characteristics of the main elements of the essence of economic security]. *Vcheni zapysky Universytetu «KROK» – Scientific notes of the University "KROK"*, 1(65), 19–24 [in Ukrainian].

11. Denysenko, M., Breus S. (2023). Pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpriemstva iak chynnyk udoskonalennia protsesu upravlinnia yoho ekonomichnoi bezpeky [Increasing the competitiveness of an enterprise as a factor in improving the process of managing its economic security]. *Vcheni zapysky Universytetu «KROK» – Scientific notes of the University "KROK"*, 2 (70), 139-146 [in Ukrainian].

12. Smirnova, A. S., & Vasiutkina, N. V. (2022). Formuvannia stratehichnykh oriientyriv zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva iak zasobu pidvyshchennia konkurentospromozhnosti [Formation of strategic guidelines for ensuring the economic security of an enterprise as a means of increasing competitiveness]. *Biznes Inform – Business Inform*, 9, 53-59 [in Ukrainian].

13. Vlasenko, T.A., Stepanenko, S.V., & Pomohalova, N.V. (2023). Stratehiia pidvyshchennia konkurentospromozhnosti iak faktor vplyvu na zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky orhanizatsii [Strategy for increasing competitiveness as a factor of influence on ensuring the economic security of the organization]. *Aktualni problemy innovatsiinoi ekonomiky ta prava – Current problems of innovative economics and law*, 4, 29–38 [in Ukrainian].

14. Kharazishvili, YU.M. (2019). *Systemna bezpeka staloho rozvytku: instrumentarii otsinky, rezervy ta stratehichni stsenarii realizatsii* [System security of sustainable development: assessment tools, reserves and strategic implementation scenarios]. Kyiv: NAN Ukrainy, In-t ekonomiky prom-sti. 304 p. [in Ukrainian].

15. Rohoza, M.YE. (2026). Formuvannia innovatsiynoi ekosystemy staloho rozvytku ekonomiky rehionu: innovatsiina modernizatsiia v bezpekovomu vymiri [Formation of an innovation ecosystem for sustainable development of the region's economy: innovative modernization in the security dimension]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Bulletin of Donbass*, 2 (84), 133-141 [in Ukrainian].

16. Pavlova, V.A., & Hubarev R.V. (2015). *Otsiniuvannia i prohnouzuvannia konkurentospromozhnosti pidpriemstva* [Assessment and forecasting of the competitiveness of an enterprise]. Dnipropetrovsk: Universytet Alreda Nobelya. 188 p. [in Ukrainian].

17. Popelo, O., & Dubyna, M. (2023). Teoretychni aspekty zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky budivelnnykh pidpriemstv v konteksti pidvyshchennia ikh konkurentospromozhnosti [Theoretical aspects of ensuring the economic security of construction enterprises in the context of increasing their competitiveness]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 54. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-77> [in Ukrainian].

18. Vellinhton, Dzh. (2004). *Konkurentospromozhnist transnatsionalnykh korporatsii* [Competitiveness of transnational corporations]. Kyiv: Blits–Inform/ [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 01.07.2026

Дата прийняття статті до публікації: 24.08.2026

Дата публікації статті: 15.09.2026